

13

ห้องสมุดกับการสร้างพันธมิตรทางวิชาการผ่านบริการนำส่งและเผยแพร่ผลงานวิชาการ

ประเภทผลงาน

() สายวิชาการ

(/) สายสนับสนุน โปรตรระบุ

() การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

(/) การพัฒนางาน/กระบวนการ/R2R

() การพัฒนางานห้องปฏิบัติการ

ประเภทการนำไปใช้ประโยชน์

() นวัตกรรม () R2R (/) การพัฒนางาน/การลดขั้นตอน

ชื่อเจ้าของผลงาน...นายพนม จรูญแสง ตำแหน่ง.....บรรณารักษ์...

หน่วยงาน สำนักเทคโนโลยีดิจิทัลและทรัพยากรการเรียนรู้

1. บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวคิดและการพัฒนากระบวนการ "บริการนำส่งและเผยแพร่ผลงานวิชาการ" ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เพื่อยกระดับบทบาทสู่การเป็นพันธมิตรด้านการวิจัยเชิงรุกระดับเครือข่าย ผ่านการลดภาระของบุคลากรสายวิชาการและเพิ่มโอกาสการเข้าถึงองค์ความรู้ การดำเนินงานใช้กระบวนการ PDCA ร่วมกับคณะทำงานบริการ ข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค (PULINET) ผลการให้บริการในปีงบประมาณ 2568 พบว่า มีการให้บริการรวมทั้งสิ้น 346 รายการ แบ่งเป็นตัวเล่ม 220 รายการ (ร้อยละ 63.584) และไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ 126 รายการ (ร้อยละ 36.416) โดยมหาวิทยาลัยพะเยามีสถิติรับเผยแพร่สูงสุด 164 รายการ (ร้อยละ 47.399) รองลงมาคือมหาวิทยาลัยบูรพาและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แม้ว่าสถิติยังคงมีความเหลื่อมล้ำเนื่องจากเป็นปีแรกที่เริ่มขับเคลื่อนอย่างเป็นทางการ แต่ข้อมูลและอุปสรรคที่รวบรวมได้นำไปสู่การผลักดันนโยบายจัดทำฐานข้อมูลกลางเพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการในระดับเครือข่าย ช่วยสร้างผลกระทบ (Impact) ในการสนับสนุนผู้ที่ต้องการเลื่อนระดับทางวิชาการ และสร้างพันธมิตรทางวิชาการระดับชาติที่เข้มแข็งต่อไป

2. บทนำ

มหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันอุดมศึกษามีพันธกิจสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ผ่านการวิจัย การผลิตผลงานทางวิชาการ และการบริการวิชาการแก่สังคม โดยผลงานวิจัยและผลงานวิชาการของบุคลากรสายวิชาการนอกจากจะสะท้อนศักยภาพด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยแล้ว ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ และเป็นทรัพยากรความรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน การวิจัย และการพัฒนาสังคมได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม คุณค่าของผลงานวิชาการจะเกิดขึ้นอย่างเต็มประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อผลงานดังกล่าวได้รับการเผยแพร่และสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกโดยผู้ใช้สารสนเทศ (Association of College and Research Libraries [ACRL], 2019)

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา บทบาทของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาได้เปลี่ยนแปลงจากการเป็นแหล่งรวบรวมและให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ ไปสู่การเป็นพันธมิตรด้านการวิจัย (Research Partner) ที่สนับสนุนการดำเนินงานของนักวิจัยตลอดวงจรการวิจัย (Research Lifecycle) ตั้งแต่การวางแผนการวิจัย การจัดการข้อมูล การตีพิมพ์เผยแพร่ การจัดเก็บ และการเผยแพร่

ผลงานสู่สาธารณะ บริการสนับสนุนงานวิจัย (Research Support Services) จึงกลายเป็นภารกิจสำคัญของห้องสมุดมหาวิทยาลัย ในหลายประเทศ (Oh & Kwak, 2020, 2021; Hussain & Rafiq, 2025)

แม้ว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยหลายแห่งจะพัฒนาบริการสนับสนุนการวิจัยในด้านการสืบค้นฐานข้อมูล การจัดการ บรรณานุกรม การวิเคราะห์การอ้างอิง และการให้คำปรึกษาด้านการตีพิมพ์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่บริการในช่วงปลายของวงจร การวิจัย โดยเฉพาะการนำส่งและเผยแพร่ผลงานวิชาการ (Research Preservation and Dissemination) ยังได้รับการพัฒนา ค่อนข้างจำกัดเมื่อเปรียบเทียบกับบริการในระยะต้นของการวิจัย ทั้งที่เป็นกระบวนการสำคัญในการเพิ่มการเข้าถึง การใช้ ประโยชน์ และการเผยแพร่องค์ความรู้ของสถาบัน (Kang & Rha, 2025; Oh & Kwak, 2020)

ในบริบทของมหาวิทยาลัยไทย บุคลากรสายวิชาการที่จัดทำผลงานเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการยังต้องดำเนินการ นำส่งผลงานไปยังห้องสมุดหรือหน่วยงานเครือข่ายตามข้อกำหนดด้วยตนเอง ซึ่งต้องอาศัยการตรวจสอบรูปแบบเอกสาร การจัดเตรียมสำเนา การประสานงาน และการติดตามการนำส่ง ส่งผลให้เกิดภาระงานเพิ่มเติมแก่ผู้จัดทำผลงาน และอาจทำให้ ผลงานบางส่วนไม่ได้รับการเผยแพร่หรือเข้าถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งที่ผลงานดังกล่าวเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าต่อวงวิชาการ และสังคม

จากบริบทดังกล่าว ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจึงมีโอกาสนในการต่อยอดบริการช่วยงานวิจัย โดยพัฒนาบริการนำส่งและ เผยแพร่ผลงานวิชาการให้เป็นบริการเชิงรุก (Proactive Research Support Service) ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวม ตรวจสอบ จัดเตรียม และนำส่งผลงานวิชาการไปยังห้องสมุดเครือข่ายหรือแหล่งจัดเก็บที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสนับสนุนการเผยแพร่ ผลงานผ่านคลังปัญญาสถาบัน (Institutional Repository) หรือช่องทางที่เหมาะสม ซึ่งนอกจากจะช่วยลดภาระของบุคลากร สายวิชาการแล้ว ยังช่วยเพิ่มการมองเห็น (Research Visibility) เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากผลงานวิชาการ ตลอดจนสะท้อนบทบาทใหม่ของห้องสมุดในฐานะผู้สนับสนุนการสื่อสารทางวิชาการ (Scholarly Communication) และการจัดการองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัย (Brown et al., 2018; ACRL, 2019)

บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอแนวคิดในการต่อยอดบริการช่วยงานวิจัยของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ผ่านการพัฒนาบริการ นำส่งและเผยแพร่ผลงานวิชาการ เพื่อยกระดับการสนับสนุนงานวิจัยในช่วงปลายของวงจรการวิจัย เพิ่มประสิทธิภาพการเผยแพร่ ผลงานของมหาวิทยาลัย และเสริมสร้างบทบาทของห้องสมุดให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาบริการวิชาการในยุคดิจิทัลและ การสื่อสารทางวิชาการแบบเปิด (Open Scholarship) รวมทั้งเป็นกรณีศึกษาในการหาช่องทางในการเผยแพร่ผลงานอง ผู้ใช้บริการได้ด้วย

3. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อนำเสนอแนวคิดการพัฒนาบริการเผยแพร่และนำส่งผลงานวิชาการของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
- 2) เพื่อเสนอแนวทางการสร้างพันธมิตรทางวิชาการและเพิ่มการเข้าถึงผลงานวิชาการผ่านบริการของห้องสมุด

4. วิธีการ/เครื่องมือ

4.1 การวางแผน (Plan)

วางแผนการดำเนินงานในระดับเครือข่ายร่วมกับคณะทำงานบริการ ช่วยงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค (PULINET) เพื่อดำเนินงานร่วมกันในระดับเครือข่าย โดยมีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นประธานกลุ่มบริการ เผยแพร่และนำเสนอผลงาน

4.2 การดำเนินการ (Do)

เริ่มให้บริการระดับเครือข่าย มีการกำหนดรูปแบบการให้บริการ โดยแต่ละสถาบันมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- 1) รับคำร้องและข้อมูลผลงานวิชาการพร้อมเอกสารต่าง ๆ จากผู้ใช้บริการผ่านแบบฟอร์มออนไลน์
- 2) จัดส่งเอกสารพร้อมผลงานออกไปยังหน่วยงานที่ต้องการเผยแพร่ (ตามที่ระบุในแบบฟอร์ม)
- 3) ติดตามเอกสารตอบรับ/หนังสือตอบขอบคุณจากหน่วยงานที่ส่งไปเผยแพร่
- 4) จัดส่งหนังสือตอบขอบคุณที่ได้รับให้แก่ผู้ใช้บริการ

4.3 การตรวจสอบ (Check)

มีการรวบรวมสถิติ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการให้บริการ เพื่อนำเข้าหารือในวาระการประชุม คณะทำงานบริการ ช่างงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค และนำเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการในลำดับต่อไป

4.4 การนำไปปฏิบัติ (Action)

คณะทำงานบริการได้รับนโยบายจากคณะกรรมการอำนวยการ ช่างงานมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคให้จัดทำฐานข้อมูลกลางเพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการ โดยสำนักหอสมุด ม.นเรศวร เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้จัดทำฐานข้อมูลดังกล่าว และเป็นช่วงการทดลองใช้งานในปัจจุบัน

5.ผลการดำเนินงาน

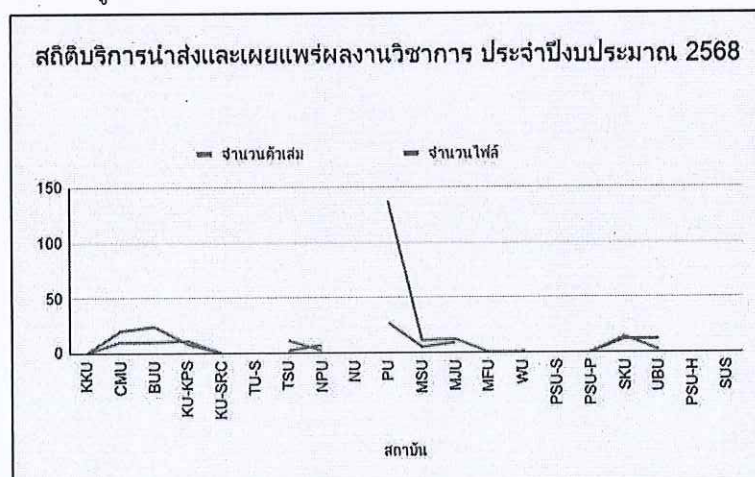
ห้องสมุดได้พัฒนาบริการเผยแพร่และนำส่งผลงานวิชาการให้เป็นบริการสนับสนุนงานวิชาการเชิงรุก โดยกำหนดขั้นตอนการให้บริการที่เป็นมาตรฐานร่วมกันภายใต้เครือข่ายช่างงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค (PULINET) ดำเนินงานครอบคลุมตั้งแต่การรับคำขอ การตรวจสอบเอกสาร การนำส่งผลงาน การติดตามผล และการแจ้งผลแก่ผู้ใช้บริการ ส่งผลให้บุคลากรสายวิชาการได้รับความสะดวก ลดภาระในการประสานงานกับห้องสมุดปลายทาง และทำให้กระบวนการเผยแพร่ผลงานมีความเป็นระบบมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การดำเนินงานร่วมกันของเครือข่าย PULINET ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในการรับเผยแพร่และแลกเปลี่ยนผลงานวิชาการ โดยการรวบรวมข้อมูลสถิติการให้บริการนำส่งและเผยแพร่ผลงานวิชาการในปี 2568 ของเครือข่าย PULINET มีดังนี้

ตารางที่ 1 สถิติการให้บริการนำส่งและเผยแพร่ผลงานวิชาการ ปีงบประมาณ 2568

ที่	สถาบัน	จำนวนตัวเล่ม ที่รับเผยแพร่	จำนวนไฟล์ ที่รับเผยแพร่	รวม	ร้อยละ
1	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	0	0	0	0
2	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	10	20	30	8.67052023
3	มหาวิทยาลัยบูรพา	10	24	34	9.8265896
4	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต กำแพงแสน	11	8	19	5.49132948
5	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรี ราชา	0	0	0	0
6	มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา			0	0
7	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	11	2	13	3.75722543
8	มหาวิทยาลัยนครพนม	2	7	9	2.60115607
9	มหาวิทยาลัยนเรศวร			0	0
10	มหาวิทยาลัยพะเยา	137	27	164	47.3988439

ที่	สถาบัน	จำนวนตัวเล่ม ที่ได้รับเผยแพร่	จำนวนไฟล์ ที่ได้รับเผยแพร่	รวม	ร้อยละ
11	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	11	5	16	4.62427746
12	มหาวิทยาลัยแม่โจ้	12	9	21	6.06936416
13	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง	0		0	0
14	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	0	0	0	0
15	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต หาดใหญ่			0	0
16	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี	0	0	0	0
17	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช	14	12	26	7.51445087
18	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	2	12	14	4.04624277
19	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์			0	0
20	มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนาม จันทร์			0	0
รวม		220	126	346	

และสามารถแสดงเป็นแผนภูมิเปรียบเทียบได้ ดังภาพ

รูปที่ 1 แผนภูมิสถิติบริการนำส่งและเผยแพร่ผลงานวิชาการประจำปีงบประมาณ 2568

จากตารางและแผนภูมิดังกล่าว พบว่า การให้บริการนำส่งและเผยแพร่ผลงานวิชาการ มีทั้งสิ้น 346 รายการ แบ่งเป็นตัวเล่ม 220 รายการ คิดเป็นร้อยละ 63.584 ไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ 126 รายการ คิดเป็นร้อยละ 36.416 โดยสถาบันที่รับเผยแพร่มากที่สุด คือ มหาวิทยาลัยพะเยา รวม 164 รายการ คิดเป็นร้อยละ 47.399 รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยบูรพา รวม 34 รายการ คิดเป็นร้อยละ 9.827 และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 30 รายการ คิดเป็นร้อยละ 8.671 ตามลำดับ

6. สรุป

ในปีงบประมาณ 2568 เป็นปีแรกที่เริ่มมีการขับเคลื่อนการให้บริการนำส่งและเผยแพร่ผลงานอย่างเป็นทางการใน หลาย ๆ สถาบัน รวมทั้งเริ่มมีการกำหนดเป็นนโยบายในการให้บริการร่วมกันของคณะทำงานบริการ ข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ทั้งนี้การให้บริการขึ้นอยู่กับความพร้อมและบริบทการให้บริการของแต่ละสถาบัน จึงทำให้เกิด ความเหลื่อมล้ำในส่วน ของสถิติการให้บริการ จากการรวบรวมสถิติ อุปสรรคและปัญหาในการให้บริการนำเสนอในที่ประชุมคณะทำงานบริการสารสนเทศ ข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ประธานคณะทำงานได้นำเสนอต่อไปยังคณะกรรมการอำนวยการ ข่ายงานห้องสมุด มหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค จึงทำให้เกิดนโยบายในการจัดทำฐานข้อมูลกลางเพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการขึ้นในลำดับต่อไป

7. ความสามารถในการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ หรือต่อยอดเพื่อให้นักศึกษาหรือหน่วยงานอื่นไปใช้ประโยชน์ ได้ในวงกว้าง (impact)

จากการดำเนินการให้บริการที่ผ่านมา ทำให้เกิดผลกระทบในส่วนของผู้ใช้บริการที่มีความต้องการเผยแพร่ผลงาน วิชาการโดยเฉพาะในกลุ่มของบุคลากรของสถาบันที่มีความต้องการเลื่อนระดับทางวิชาการที่ได้ใช้ประโยชน์จากบริการนี้ ซึ่งคาดว่า ในสถาบันที่ยังไม่มีความพร้อมในการให้บริการอาจจะมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพให้มีความพร้อมได้ในอนาคต ซึ่งจะส่งผลใน การยกระดับการบริการส่งเสริมการวิจัยของแต่ละสถาบันและจะส่งผลให้เกิดพันธมิตรทางวิชาการระดับชาติที่เข้มแข็งต่อไปได้ใน อนาคต รวมถึงสำนักเทคโนโลยีดิจิทัลและทรัพยากรการเรียนรู้ได้มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาคมมหาวิทยาลัย อุบลราชธานีในการที่จะเผยแพร่ผลงานวิชาการไปยังเครือข่ายเพื่อสร้างพันธมิตรทางวิชาการที่เข้มแข็งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Association of College and Research Libraries. (2019). *ACRL policy statement on open access to scholarship by academic librarians*. American Library Association.
- Brown, S., Alvey, E., Danilova, E., Morgan, H., & Thomas, A. (2018). *Evolution of research support services at an academic library: Specialist knowledge linked by core infrastructure*. *New Review of Academic Librarianship*, 24(3-4), 339-350.
- Hussain, A., & Rafiq, M. (2025). Provision of research support services across the research lifecycle in university libraries. *Journal of Librarianship and Information Science*, 57(1). <https://doi.org/10.1177/09610006231207661>
- Kang, Y., & Rha, E. Y. (2025). Analyzing librarians' perceptions of research support services based on the research lifecycle in academic libraries. *Journal of the Korean Society for Library and Information Science*, 59(1), 307-332. <https://doi.org/10.4275/KSLIS.2025.59.1.307>
- Oh, S., & Kwak, S.-J. (2020). A study on the research support services of the university library based on the research life cycle. *Journal of the Korean Society for Library and Information Science*, 54(2), 155-178. <https://doi.org/10.4275/KSLIS.2020.54.2.155>
- Oh, S., & Kwak, S.-J. (2021). A study on the development of the research support service model of the university library based on the research life cycle. *Journal of the Korean Society for Library and Information*

Science, 55(3), 321–342. <https://doi.org/10.4275/KSLIS.2021.55.3.321>

ความเห็นจากหน่วยงาน

- (☒) เห็นชอบให้ส่งผลงานเข้าร่วมโครงการ
(☐) ไม่เห็นชอบ

ลงนาม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อภิงค์ สุริยา)

ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีดิจิทัลและทรัพยากรการเรียนรู้

10 สค ๖๙